

El Futurisme ⁽¹⁾

L'any 1909, és a dir uns anys després de les primeres teles cubistes de Picasso, el poeta Marinetti publicava el "Primer Manifest Futurista".

Tres anys més tard els pintors futuristes italians realitzaven la primera exposició a París i llençaven el manifest següent:

"Nosaltres som els primitius d'una nova sensibilitat centuplicada, i el nostre art és ple d'espontaneïtat i puixança.

Declarem: Primer. Cal desestimar totes les formes d'imitació i glorificar totes les formes d'originalitat.

Segon. Cal revoltar-se contra la tirania dels mots "harmonia" i "bon gust", expressions massa elàstiques amb les quals es poden fàcilment demollir les obres de Rembrandt, de Goya i de Rodin.

Tercer. Que les crítiques d'art són inútils i perjudicials.

Quart. Cal escombrar tots els temes usats, per a expressar la nova arremlinada vida d'acer, d'orgull, de febre i de celeritat.

Cinquè. Cal considerar com un títol d'honor el nom de "foll", amb el qual hom s'esforça a amordassar l'innovador.

Sisè. Que el complementarisme innat és una necessitat absoluta en pintura, com el vers lliure en la poesia i la polifonia en la música.

Setè. Que en la manera de traduir la natura, manca abans que tot sinceritat i virginitat.

Vuitè. Que el moviment i la llum destrueixen la materialitat dels cossos.

Combatem: Primer. Contra els tons bituminosos amb els quals hom s'esforça d'obtenir la patina del temps damunt els quadros moderns.

Segon. Contra l'arqueïsmes superficial i elementari fundat damunt els tons plans, que imitant la factura linial dels egipcis, redueix la pintura a una síntesi impotent, pueril i grotesca.

Tercer. Contra el fals futurisme dels secessionistes i dels independents que han restaurat les noves acadèmies tan dolentes i rutinàries com les precedents.

(1) Fragment de la conferència "Com es produí l'avantguarda", donada per Rafael Benet al CENTRE DE LECTURA.

Quart. Contra el Nu en pintura, tan fastigós i gastat com l'adulteri en literatura. Exigim per deu anys la supressió total del Nu en pintura!"

El futurisme fou un moviment més líric que plàstic. El mèrit del Cubisme és el d'haver afermat el sentit de plasticitat de les arts. El futurisme fou més desordenat i amb tot i algunes analogies amb el Cubisme, com la de treballar en el seu pla de profunditat, el moviment italià fou força distint. El Futurisme es produí a Itàlia i els seus principals conreadors plàstics foren: Severini, Soffici, Càrra, Balla, Boccioni, i Russolo.

El futurisme fou primerament dirigit a la memòria. Les formes naturals es sincronitzaren, així com el temps del moviment de les figures i les coses.

Un exemple d'aquest futurisme líricament subjectiu, però encara fins a cert punt objectiu. Es l'obra d'Humberto Boccioni, "La rialla".

La causa motor del Futurisme fou el dinamisme. Ells adoraren la màquina com a símbol i la consideraren la font i la directriu de la nova sensibilitat artística. En el primer manifest futurista s'oposava la bellesa d'un auto en veloç carrera a la Victòria de Samotràcia.

"Nosaltres cantarem — deien — les grans multituds... la vibració nocturna dels arsenals... les fàbriques... els ponts... els paquebots aventurers... les locomotores... el vol llisquent dels aeroplans".

Els volgueren "Matar el clar de lluna", cremar els Museus. Ells estimaren els sorolls estridents dels tramvies, dels autos, de les multituds cridaneres i els oposaren idealment a "L'Heroica" i a "La Pastoral".

Els inventaren el mot "Modernolatría". "La vella estètica, digueren en 1923, es nodrí de mites i d'història, productes mediocres de collectivitats cegues i esclaves".

Però si ells divinitzaren la màquina no en plagiaren tant les formes en les arts plàstiques com ho feren altres artistes d'avantguarda.

Cal distingir — deien — entre la fòrma exterior i l'esperit de la màquina.

Sobretot, el Futurisme, feu de "Vitesse" una nova religió i una nova moral. El cervell dels pintors, construïen en un sol temps i en un sol espai, temps i espais diversos. Així Gino Severini pintà la seva "Ballarina infatigable", que en el catàleg de l'exposició futurista que es celebrà a Berlín abans de la guerra es descriu així:

"Ballarina infatigable: Impressions de conjunt pretèrites i presents, pròximes i llunyanes, petites i grans d'una ballarina tal com es presenten al pintor que l'ha observat en varis períodes de la vida".

Bona part dels futuristes han abandonat el cultiu de la teoria de la velocitat per altres de més plàstiques. Boccioni morí l'any 1916 fidel al Futurisme. Càrra, Severini i Soffici foren els grans apòstols del moviment.

Severini realitza actualment un art neo-acadèmic, Càrra ha tornat també a la tradició italiana. Soffici des de l'any 1919 fundà sota la direcció de

Mario Broglio la revista d'art anomenada "Valori Plastici", que fou una revista restauradora, més que revolucionària. Els membres de "Valori Plastici" s'anomenaren ells mateixos "veristes". Es clar que aquests neo-veristes són molt lluny de l'art estrictament pictòric. No volgueren pas representar les coses en la seva apariència pictòrica ocular; car més bé les ordenaren sòbriament en llur senzill valor cúbic sense modelat especial. Sovint es mouen sota la influència de Picasso i de Leger.

Molts futuristes han mort dones més aviat per un atac d'ordre. Giorgio Morandi p. e. un dels seguidors del neo-verisme italià, pinta unes natures mortes incolores, rudament objectives que semblen models per a les classes inferiors d'una escola d'arts i oficis.

De la revista "Valori Plastici" sortí en part la tendència dita de la "nova-objectivitat" i l'aspecte "il·lusionista" del sobrerrealisme, formulat primerament per Chirico i posteriorment per Dalí.

RAFAEL BENET